

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za celo leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 8. decembra 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštnočekovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Uresničeno prerokovanje

V obzorniku »Weltbühne« od 7. oktobra 1930, torej pred tremi leti, je izšel pričujoči Tollerjev sestavek. Malo je bilo doslej prerokovanj, ki bi se bila tako uresničila, kakor to. Pa vendar ni nobene čarovnije v njem in za njim: Pisec je samo pravilno opazoval in iz opazovanja pravilno sklepal.

»Enako, kakor se je omajala samozaupnost meščanskih sil v 1918. letu, se je prebudila samozavest delavstva. Danes pa so se stvari korenito spremenile. Delavstvo, ki je bilo leta 1918 v odločilnih stvareh edino, je razcepljeno in navzlic številni organizacijski sili ne dovolj močno. Republika je vse pozabila in se ni nič naučila. Reakcija ni nič pozabila in se vse naučila... Stojimo pred gospodstveno dobo reakcije. Naj nihče ne misli, da bo doba še tako zmernega, še tako zvitega fašizma samo kratka prehodna doba. Kar uniči ta sistem revolucionarne socialistične in republičanske energije, bo mogoče obnoviti komaj čez leta. Ljudstvo ima fino slutnjo za pogum in brezpogojnost za resnico in vero v stvar. Kjer ne vidi teh sil, obnemaga. Naj bi nikoli ne napočil dan, ko ne bo ljudstvo več sledilo svojim vodnikom, ker jim ne bo več verjelo.«

Te besede, spregovorjene februarja 1929 ob desetletnici smrti Kurta Eisnerja pri spominski svečanosti Zveze in človeške pravice in od »realnih politikov« na običajni način zasmehovane, začrtujejo resnični položaj. Pred berlinskimi vrati čaka državni kancelar Hitler. Republičanski voditelji se posvetujejo in posvetujejo, stikajo glave, iščejo gesel in so hkratu z državnimi strankari pripravljani, da jih iznenadijo. Čas je, da razrušimo nevarne omame. Ne samo demokrati, tudi socialisti in komunisti mislijo, naj le puste Hitlerja vladati, potem bo najhitreje »odgospodaril«. Pri tem pa pozabljajo, da označuje narodnosocialistično stranko volja do moči in volja, da obdrže moč. Pripravljena je sicer priti do oblasti na demokratičen način, nikakor pa ne, da bi se spet umaknila na ukaz demokracije.

Pravijo, da se ljudje ničesar ne nauče iz preteklosti, pa se menda tudi iz sedanjosti ničesar ne uče. Sicer bi se morali spominjati, kakšne načine

so uporabljali Mussolini, Pilsudski in drugi. Državni kancelar Hitler bo uničil z eno potezo svojega peresa vse pridobitve socialne demokracije, na katere je stranka tako ponosna. Čez noč bodo odstavljani vsi republikanski, socialistični uradniki, sodniki in stražniki, in na njihova mesta pridejo fašistično zanesljivi ljudje. Pri državni brambeni nima Hitler dosti dela, tam mu je treba samo odstraniti »nezdravo« generaliteto. Kdor razpolaga danes z državno brambo, policijo, upravo in pravosodjem, ga pri normalnem stanju skoraj ni več mogoče odstraniti. In opozicija? bi kdo vprašal. Zgodovinske podobnosti ne veljajo več. Razvoj vojaške tehnike je tako napredoval, da bi opozicija ne mogla ničesar proti bojnim sredstvom, s katerimi razpolaga vlada (strupeni plini, tanki, letalske bombe), tudi če bi hotela kaj narediti.

Pa bo ugovarjal kdo, saj pri svetovnopoličnem

Na daljnem vzhodu se pripravlja vojna

Znani nemški publicist Alfred Kurella je napisal pred kratkim naslednji članek, ki utegne zaradi novih napestosti na vzhodu posebno zanimati naše bralce.

Nedavno je iz dnevnega tiska izginila rubrika »Daljni vzhod«. Glasovito javno mnenje, ki se je nekaj mesecev mrzlično zanimalo za daljni vzhod, je na mah utihnilo. »Na vzhodu nič novega«, bi lahko rekli.

V resnici pa položaj na Daljnem vzhodu ni bil nikdar tako zaostren kakor zdaj. Pregrupiranje imperialističnih sil v pacifiškem basenu niti od daleč ni zaključeno. Zaradi zakona neenakega razvoja imperializma je zaključna doba nove razdelitve zemeljske oble, ki se je začela s tako imenovanim »kitajsko-japonskim spopadom«, in to 15 let po končani svetovni vojni, še zmerom pred nami.

Washingtonski sporazum.

Da bi laže razumeli, kaj nas v tem delu sveta čaka v bližnji bodočnosti, poizkusimo pregledati dosedanje dogodke.

položaju ne more Hitler niti držati svojega zunanjepoličnega programa, katerega bistvena točka se glasi: raztrgati Yomgov načrt, razveljaviti versajsko mirovno pogodbo. Seveda ga ne bo držal, že danes se ponuja angleško-ameriškemu kapitalu, navzven bo postavil kretnjo, dejanje navznoter. Vsebina tega dejanja bo golo, sirovo strahovanje socialistov, komunistov, pacifistov in nekaj preživelih demokratov. Nekateri politiki mislijo, da odgovarja Hitlerjeva ideologija ideologiji maiomeščanstva. »Malomeščanstvo ni bilo še nikoli »obsedeno« od kakšne ideologije, vedno je bilo pripravljeno, menjati ideologijo kot rokavico, če se upoštevajo njegove koristi. Vsaka zmagovita stranka oddaja službe in denar in razen tega ugledne položaje, ki se laskajo samoljubju. Sotisoč hitlerjevcev čaka služb. V trenutku, ko utegne kaka stranka dobiti zmago, se ji pridruži množica koristolovcev, ki se je odcepila od premagane stranke in ki hoče zabrisati to odcepitev z dvakratnim podarjanjem nove strankarske ideologije.

Zadnja delitev sveta med imperialističnimi velesilami, ki je bila posledica svetovne vojne, je bila za Daljni vzhod določena kesneje kakor za ostali svet: s pogodbo, ki jo je zaključilo pet velesil leta 1922 v Washingtonu.

Kaj je bistvo tega sporazuma?

Med svetovno vojno je uspelo Japonski tako zelo okrepiti svoj položaj, da je začelo ostale velesile skrbeti. Japonci so si precej naglo podvrgli vso Kitajsko s svojimi glasovitimi 21 zahtevami; razen tega je Japonska, izrabljajoč trenutno slabost ruske revolucije, okupirala vse primorje vzhodne Sibirije ter prodrla prav do Bajkalskega jezera. V vseh teh operacijah je Japonsko podpirala Anglija, s katero je bila zvezana s politično-vojaškim dogovorom. Na washingtonski konferenci je uspelo Združenim državam ameriškim, da so Japonsko potisnile nazaj. Morala se je odpovedati svojim 21 zahtevam, evakuirati provinco Čan-Tung, priznati pravico nerazdružnosti in neodvisnosti Kitajske ter načelo »odprtih vrat« na Daljnem vzhodu. Hkrati so določili pomorsko moč prizadetih velesil: Zdr-

Dr. J. R-i.

Slovenski biografski leksikon

»Zadružna gospodarska banka« v Ljubljani — edina slovenska banka, ki si je postavila veliko kulturno nalogo — je pred par meseci izdala 5. zvezek »Slovenskega biografskega leksikona«, ki je za naše razmere gotovo monumentalno delo. Od kar je prevzel o veliki noči l. 1931 glavno uredništvo za prof. dr. Izid. Cankarjem vseučiliški prof. dr. Fr. Lukman, izhaja leksikon zopet redno. Ko je l. 1925 zagledal beli dan prvi sešitek SBL je obljubil takratni urednik, da bo izšlo celo delo tekoma l. 1925 in l. 1926, da bo imelo šest sešitkov in obsegalo okoli 1000 strani; izšel je pa l. 1925 prvi, l. 1926 drugi in šele l. 1928 tretji zvezek, v l. 1929, 1930 in 1931 pa nič, tako da se je že marsikomu zdelo, da bo leksikon prenehal izhajati. L. 1932 je pa novi urednik končal 1. polovico SBL s 4. zvezkom in je letos pričel drugi del s 5. zvezkom, ki pa ni obdelal še cele črke M, tako da niso še končane tri petine alfabeta. SBL bo moral gotovo imeti več kot 8 zvezkov, ker bo izdan tudi zvezek z dopolnitvami, ali pa bodo morali biti zvezki debelejši kot so bili dosedanji po okoli 160 strani.

»Slovenski biografski leksikon podaj v življenjepisih kulturnih delavcev kar se da točno sliko slovenskega kulturnega življenja v preteklosti in sedanjosti«, pravi novi glavni urednik v uvodu k 4. zvezku. Ta namen in smer sta brez dvoma edino pravilna. SBL ne sme biti le zbirka življenjepisnih podatkov in naštevanka del in dejanj posameznikov, ampak mora biti ogledalo vsega snova-

nja slovenstva v kulturi, politiki, gospodarstvu itd.. vseh življenjskih izrazov slovenstva, t. j. pomembnih del ljudi slovensk. rodu doma in v tujini in tudi tujih ljudi, ki so s svojim delom vplivali odločilno na življenje slovenstva. Že prvi urednik SBL je postavil to načelo, ki je povzeto po načelu, ki ga je »Narodna galerija« ustanovila že l. 1918 glede umetnostnega gradiva, ki naj bo za podlago slovenski umetn. galeriji. Z vsi močjo je treba gledati, da bo SBL reliefna karta, ki bo zaznamenovala res vse vzdigline v slovenskem snovanju. SBL naj nam nadomešča vsaj v obrisih slovensko književno, znanstveno, umetnostno, versko, politično in gospodarsko zgodovino in naj ne bo le zbirka gradiva — da bo živ in da bo zaoral globe boke brazde, iz katerih bo vzkllila setev, kakor je prevrgla francoska enciklopedija vse življenske podlage in zbudila novo dobo. SBL naj bi bil tudi stvarni slovar, ne le osebni. SBL naj bi brali vsi slovenski razumniki in ga naj ne bi imeli shranjenega v omarah samo za to, da po potrebi poiščejo kake podatke v njem. Brala naj bi ga zlasti mladina, brali naj bi ga vsi, ki so rojeni pri nas. Kajti SBL naj bi bil ključ, ki bi tolklo po glavah in bi vbijalo resnico v prazne glave tistih, ki slovenstvo zanikujejo in zametavajo, češ da Slovenci nismo nič in nismo bili nič in da je najboljše, če izginemo.

Naloga uredniškega odbora SBL je težka. Presoditi mora, kdo sploh spada v leksikon in kakšen obseg naj mu prisodi z ozirom na njegovo važnost za slovenstvo. To bi moralo biti edino merilo za uredništvo. Za pravilno sodbo je pa potrebno veli-

ko zgodovinsko in strokovno znanje, ker je gradivo, ki ga leksikon podaja, razen iz književne zgodovine, slabo ali pa ni nič obdelano. Sodelavci, ki obdelujejo našo znanstveno, pa tudi umetnostno zgodovino, zlasti pa gospodarsko in politično preteklost, orjejo skoraj povsodi ledino. Prav bi bilo, če bi bili sodelavci, še preden je izšel prvi sešitek l. 1925, določili vsaj približni obseg za vsakega opisane tako, da bi imele najpomembnejše osebnosti n. pr. po 2—5 strani, manj pomembne samo 1—2 stolpca, malo pomembne pa le po 20—30 vrst. Seveda bi morali biti življenjepisi sploh pisani tako, da bi poudarjali predvsem dela opisanih. Dela naj bi bila s par besedami ocenjena z ozirom na pomen za slovenski razvoj in bi se tako pri manj pomembnih ljudeh obseg članka sam po sebi skrčil. Najpomembnejši književniki naj bi imeli vsaj približno enak obseg kot najpomembnejši znanstveniki ali umetniki, verski predstavniki ali politiki in narodni gospodarji. To načelo dosledno izvršiti je seveda zelo težko, ker nimamo še prave slovenske politične ne gospodarske, še celo ne umetnostne zgodovine, zlasti pa niso dosti raziskana dela naših ljudi v preteklih časih, ki so živeli in umrli na tujem. Neizogibno je bilo, da so bili v SBL opisani ljudje, ki so za slovenski razvoj prav majhnega pomena, obširnejše kot taki, ki so res ustvarili kaj pomembnega. Zlasti imajo še živeči opisani in taki, ki so prav navadni ljudje, včasih veliko preobširne opise, v katerih so navedeni po lastnih podatkih opisanih celo prav vsi članki in člančki, ki so jih posneli po bogve kakšnih virih z omembo listov, v katerih so izšli. Če

ženih držav ameriških, Anglije in Japonske, v razmerju 5 : 5 : 3. S političnega stališča je pomenil ta sporazum za Japonsko izgubo vseh položajev, dobljenih za časa svetovne vojne.

Načrt japonske ekspanzije.

S svojo intervencijo v Mandžuriji in na severnem Kitajskem je Japonska ta sporazum praktično uničila. Spremenila je del Kitajske s kakimi 50.000.000 prebivalcev, v kolonijo; s tem je japonski imperializem dejansko potepal načelo »odprtih vrat«. Z utrjevanjem Porta Arturja je potepal status quo pomorskih sil. Tako si je začela Japonska vračati, kar je izgubila z washintonkim sporazumom. Brošura, ki je pred meseci izšla na Japonskem pod naslovom »Dolžnosti Japonske« in ki jo je napisal sedanji vojni minister japonski Sedaō Araki, dokazuje, da niso tega načrta niti za hip opustili. Izhajajoče iz politike proti budizmu in iz mračne filozofije o večni neenakosti stvari, ljudi in naroda, razvija Araki najprej idejo japonskega nacionalizma ter zaključuje s podrobnim načrtom japonskega poslanstva v Aziji in na vsem svetu.

Apostol carske morale, simbolizirane z orožjem japonske dinastije: z ogledalom in mečem (resnico, dobroto in pogumom) razglasa Japonska, da je poklicana napraviti red v vsej Aziji, Sibiriji in Indiji. Za začetek ji zadostuje osvojitve Mandžurije, Mongolske in Vzhodne Sibirije, toda to je samo začetek: »Nam je vprašanje Mandžurije in Mongolije zaradi tega tako važno, ker ne moremo uresničiti velikih idealov svoje tritisočletne preteklosti, če ne okrepiamo svojega vpliva v Mandžuriji in Mongolski. Japonska se ne more zadovoljiti s svojim paktom, Japonska mora razširiti svoje ideale na ves Daljni vzhod, še delj, na ves svet. Da bi lažje razumeli smisel njegovega ideala, ga Sedaō Araki natanko razloži v drugem delu svoje brošure: »En milijon naših rojakov — namreč 200.000 Japoncev in 800.000 Koreancev(!) — živi v Mandžuriji in Mongolski. Tam je vloženo nad 1.500.000 jenov japonskega kapitala. Obstoj Japonske je ozko zvezan z Mandžurijo in Mongolsko, tako z zrelišča prenaseljenosti, preskrbe s hrano, kakor tudi preskrbe težke industrije s sirovinami in varnosti.«

Vse to dokazuje, da med Tokijem in Nankingom sklenjeni mir ne predstavlja nikake ustanovitve japonske ekspanzije na azijski celini.

Angleško-japonska zveza razdrta.

Razen že nešteti posledice je washingtonski sporazum imel za uspeh tudi pretrganje angleško-japonske zveze. Te zveze, ki je bila celih 20 let za osnovo angleška in japonska politika na Daljnem vzhodu, niso po njenem pretrganju 1922. leta nikoli več formalno obnavljali. V praksi pa je Angleška še zmerom podpirala japonski imperializem v boju proti Kitajski, Združenim državam in Sovjetski zvezi. V začetku kitajsko-japonskega spopada so diplomati še zmerom glasno in javno prepevali slavospeve angleško-japonskemu sodelovanju ter zahtevali formalno obnovo sporazuma. Prodiranje Japonske na kontinent in dumping, ki ga je izvedla japonska izvozna industrija na azijskih in afriških tržiščih, pa št. l. 1932 izpremenila obnašanje Angleške. Med Angleško in Japonsko se je pričela trgov. vojna. Boj se je začel na vseh tekstilnih tržiščih od Lancashira do Osake. Britanska vlada je povišala carino na japonsko blago, ki

se uvaža v Indijo, za 25% njegove vrednosti. Japonske tovarne so odgovorile z bojkotom indijskega bombaža. Hkrati je skušal angleški imperializem direktno pasti v Kitajsko, izkoriščajoč slabljenje nankinške vlade v spopadu z Japonsko. Upor, ki so ga zaneli angleški agenti v provinci Sin-Čiang in ki so ga podpirale tibetanske čete, oborožene od Angleške, je propadel. Toda britanska vlada nikakor ni opustila misli, da bi prodrla v zapadne kitajske province. Posojilo 50 milijonov dolarjev, izročeno pred nosom nankinške vlade guvernerju Sečuangu, dokazuje, da gre britanska vlada za svojim načrtom, da z drugačnimi načini ustvari svojo lastno zapadno »Mandžu-Kuo«. Hkrati skuša prodreti v osrednjo Kitajsko. »Politični svet jugovzhoda« je delo agentov angleškega imperializma.

Politika Združenih držav ameriških.

Amerika se za zdaj omejuje na diplomatske akcije, da nastopa proti preširoki japonski ekspanziji na azijsko celino. Akcijo, ki sta jo začela Hoover in Simson z deklaracijo načela nepriznavanja teritorialnih sprememb na Daljnem vzhodu, nadaljuje Roosevelt s svojo poslanico 53 državam, udeleženkam ženevske konference, s poslanico, v kateri predlaga predsednik ZDA prepoved na tuji zemlji. V Ženevi je Norman Dawis ponovil ta predlog z izjavo, da so Združene države pripravljene opustiti načelo svobode na morju v primeru, kjer bodo podvezeli sankcije proti državi - napadalki. Razen tega je Amerika aktivno podpirala Čang-Su-Janga in nankinško vlado v vojni proti Japonski s pošiljanjem orožja, streliva, konstrukcije letalske tovarne na Kitajskem in odobritvijo posojila 50 milijonov dolarjev za nakup žita in bombaža v ZDA. Cela vrsta diplomatskih demarš je imela za cilj politično izoliranje Japonske.

Notranji položaj Kitajske.

Japonski napad je imel velik vpliv na notranji položaj Kitajske. Stalni porazi kitajskih armad so še bolj omajali podstave nankinške vlade, ki so bile že ob začetku napada zelo slabe. Ta čas je narodna vlada v popolnem razpadanju. Pričenja se novo razdobje vojen med generali. Na severu vstaja general Feng-Ju-Siang proti nankinški vladi, ki jo obtožuje sabotaže narodne obrambe. Feng-Ju-Siang je v zvezi z Jei-Si-Sangom, ki pa je spet agent japonskega imperializma. Ostali reakcionarni generali, katerih imena smo pogosto slišali za časa prvih velikih generalskih vojen leta 1926, se vračajo v politiko. Na jugu prete generali pustiti nankinško vlado na cedilu.

V srečanju nankinške vlade nesoglasja med različnimi težnjami Kuo-Min-Tanga. Soglasja, do katerih so prišli ob nacionalni obrambi pred Japonsko, so izginila. Desničarske skupine zahtevajo, da se vzpostavijo stiki s tujimi reakcionarimi skupinami, ki so se po zmagi Kuo-Min-Tanga odtujile; gre jim za oblikovanje uprave (vlade) nacionalne koncentracije, osnovane na sodelovanju buržoazije in veleposestnikov polfevdalnih dežel. Nasprotno pa skuša Čang-Kaj-Sek ustanoviti čisto fašistično stranko s ciljem: uničiti kitajski komunizem in začeti vojno proti sovjetski Rusiji.

Da se je Japonska udala posledicam miru ter se umaknila s svojih že zavzetih položajev v severni Kitajski, to pač zaradi stališča Združenih držav in Anglije, ki imajo zelo važne interese v tistih kitajskih pokrajinah, v katere so japonske

čete začele prodirati. Japonska se je lahko odrekla prodiranju z oboroženo roko, ker vidi razpadanje narodnega edinstva v Kitajski. Toda opustitev vojaške akcije je samo začasno. Notranji položaj Japonske jo sili, da za vsako ceno slej ali prej nadaljuje vojno.

Kaj bo storila Japonska?

Lani je doživelo japonsko gospodarstvo splošno obnovo. Industrija dela s polno paro. Vsa ta obnova pa sloni na vojnih državnih naročilih in istočasni devalorizaciji jena za 60%. Zdaj, ko so vojne operacije trenutno ustavljene, in ko se ostale velesile odzivljajo na japonski dumping, čaka japonsko gospodarstvo mnogo ostrejša kriza, kakor kedajkoli poprej. Državni proračun že napoveduje deficit 900 milijonov jenov za leto 1933. Skoraj polovico državnega proračuna krijejo s prisilnimi notranjimi posojili. Položaj poljedelstva se slabša od dne do dne. Beda delavskih množic, pa tudi srednjih slojev, raste. Zmerom pogosteje se puntajo kmetje in stavkajo delavci. Da bi se znebila še hujše krize, mora Japonska vojno nadaljevati.

Grožnje sovjetski Rusiji.

Iz vsega tega lahko sklepamo, da se japonska intervencija proti sovjetski Rusiji spet vrača na dnevni red. Osnova japonske akcije je še zmerom načrt Taiake. Tisti del načrta, ki govori o Mandžuriji, je realiziran. Prodiranje v severno Kitajsko je postalo za nekaj časa nemogoče. Prodiranje do skrajnih mej Mongolske bo končano v nekaj tednih. Od načrta Taiake ostane torej japonski samo še: okupacija vzhodne Sibirije.

Sovjetska Rusija, ki se zaveda svoje odgovornosti pred delavstvom vsega sveta in ki si želi miru, saj ji je potreben za notranjo krepitev, je bila pripravljena na morebitno prodajo vzhodno-kitajskih železnic. Toda po mnogih pogajanjih je postalo očitno, da išče Japonska le povoda za intervencijo. Del japonskega tiska je dokazoval, da ne bi imela vzhodno-kitajska železnica nobene vrednosti za Japonsko, če ne proda Rusija tudi sibirskega primorja z Vladivostokom in sovjetski del Sahalina. To kaže jasno, kakšen cilj so imela vsa tista pogajanja.

Napetost med Japonsko in Rusijo raste od dne do dne. Trenutno je vojna še v politični fazi (a komaj, komaj še), toda še danes ali jutri utegne postati vojna na Daljnem vzhodu krvavo dejstvo.

OPAZOVALEC

„Jugoslovenarstvo“

»Pohod« se hudo, prav hudo razgorčuje nad obzornikom »Radio-Ljubljana«. To je navsezadnje stvar, ki naj jo opravita »Pohod« in »Radio« sama med seboj, čeprav nam nihče ne bo za hudo jemal mnenja in opazke, da govori nevolja prvega za kakovost drugega. Samo nekaj drugega je, kar nas sili, da ne molčimo kot vestni letopisci našega političnega življenja. »Pohod« se namreč pohujšuje nad besedo »jugoslovenarstvo«, ki jo rabi »Radio-Ljubljana«, češ da si je treba zapomniti, da je to politično psovko rabil prvi ta list. Tule je pa »Pohod« v bridki zmoti, ne sicer prvi in še manj zadnji svojega političnega življenja. Kajti jugoslovenar ne pomeni nič drugega, kakor stopnjevanega ju-

bi tak sistem splošno obveljal, bi moral imeti vsak slovenski časnikar vsaj po 10 strani. Pripetilo se je, da ima navaden, plačani strankarski agitator,

toliko prostora kot n. pr. France Kavčič, umetnik svetovnega slovesa. Jezuiti iz nekdanjega ljublj. kolegija, ki so vzgajali stoletja vse naše razumnishvo in med katerimi so bili odlični duhovi, imajo stalno le po par vrst, posnetih po Backer-Sommervoglu. Mnogo je omenjenih zlasti med nar. gospodarji in politikih, ki so se pririnjili v javnost le z osebno reklamo, je pa njih življenje za nas brez pomena. Popolnoma napačno bi pa bilo, če bi polagali važnost le na družabno stopnjo, ki jo je kdo dosegel, ali na stan, ki mu je pripadal. Dostikrat je pri nas mal človek, krajevni politik, bil za slovenski razvoj večjega pomena in je za slovenstvo več ustvaril in žrtvoval kot pa puhel besedovavec z dobičkanosnimi mandati in akademskimi naslovi. Te in podobne napake pa ne jemlje SBL velike važnosti, ki jo ima za nas. Z velikanskim in težkim delom, ki ga opravlja glavni urednik, uredniški odbor in vrsta sodelavcev, ki jih je bilo do danes 64, od katerih so 3 že umrli in od katerih jih je od prvega sešitka dalje 14 trajno pri delu (pri 5. zvezku jih sodelovalo 35) so si vsi stekli resničnih zaslug za našo slovensko stvar.

Tudi iz 5. zvezka SBL stopajo podobe slovenskih ljudi, ki bi jih sicer nikoli ne videli in katerih dela bi pozabili. Eden izmed takih je Jurij Mischeuz, rojen Ljubljčan, umrl l. 1882 v Menecyju pri Parizu, glasbenik po volji božji, ki je žel slavo s svojimi operami in prvi polovici 19. stoletja na Dunaju, na Ogrskem, v Franciji in v Londonu (zložil je 218 del) ter je umrl zapuščen v tujini, spominjajoč se s solzami domovine. Škoda je,

da je njegov življenjepis tako kratek. Drugi je izvorni mislec in modroslovec Jožef Peter Aik. Mislaj (1761—1840), Vipavec, ki je živel na Dunaju, in je ustvaril čisto poseben modroslovni sestav. Peti sešitek SBL opisuje mejnike v slovenskem življenju: škofa Antona Mahničja, jezikoslovca Franca Miklošičja in kardinala Jakoba Missia. Zanimivi so sestavki o maršalu Marmontu in protestantih ter o cesarju Maksimilianu II, podporniku slovenske protest. književnosti, sestavek o leksikografu Meģiserju, sestavek prof. dr. Kolariča o Metelku, sestavek vseučiliškega prof. dr. Izid. Cankarja o Val. Metzingerju itd.

SBL je v zadnjih desetletjih eno izmed najznamenitejših književnih podjetij med Slovenci.

Glasbeni pregled

OPERA.

Havajska roža. Glasba: P. Abraham; prevodi: Cesar - Osterc; scenograf: Uljanišev; režiser: Kreft; dirigent: Švara; koreograf: P. Golovin.

Ta opereta, zmes modernih šlagerjev in dokaj učinkovitih domislekov, je — zdi se mi — tipičen izraz sodobne politike. Abraham ve, čemu piše operete takšnih kvalitiet. Uspevanje sodobnih operet, ki so kvalitativno brez vrednosti, podpira najbolj publika in po njeni zaslugi šlagerji preplavljajo ves svet. Razne Havajske rože et consortes nedvomno ne spadajo na operni oder, kakor v posmeh umetnosti. Toda velik del sodobnosti hoče; nič misliti, ker bi utrujalo; nič razumevati, vse naj bo že razvidno iz kosa samega brez vsakih pomagál. Čim bolj je plehko, tem bolj vzgaja. Jazz

je postal del evropske civilizacije, in le težko gremo mimo in preko njega. Nekaj ironičnega zveni iz njega, kakor bi hotel reči, da smo se Evropci že izigrali in izpeli, da nimamo več svojega, da smo nesposobni v tem oziru kaj boljšega dati, in da zato hodimo po »duševno hrano« k Zamorcem. Evropa hoče samo sprejemati — lahko in plitvo snov. Zanimivo bi bilo, če bi si kdo izbral za disertacijsko temo »Duševni obraz evropskega civiliziranca«! Marsikaj bi ugotovil in se nato najbrž zelo začudil: »Kaj je res tako izkrivljena ta podoba?« — Če bi ne slutil vzrokov, bi se vprašal, čemu nasičuje s temi operetami gledališka uprava obiskovalce? Odgovor: 1.) publika hoče; 2.) gledališče rabi denarja ... in res služi: hiša je vedno razprodana. Parter se zabava, lože tudi, študentarija še celo ploska. Le nekateri strmijo na oder kakor na prazen papir, sodijo in obsojajo. Pa uprava je prisiljena dati te vrste operete, saj dvomim, da bi v drugem primeru mnogo zaslužila. No, in tako iz te nujnosti gledališče počasi pokriva dna praznih blagajn, razni Abrahami, Stolzi itd. kujejo zlatnike, občinstvo je zadovoljno in nasičeno. Samo da so vsi zadovoljni, hvala Bogu! Kakšni bodo pa uspehi tega prisiljeno nujnostnega »vzganjanja« na gojencih, že stultimo, že vidimo, bodočnost pa bo še izrazitejša prikazala. — V tem pogledu mora postati drugače, mora nastopiti generalna izprememba, nova renesansa, kajti danes odločajo o umetnosti in etičnih vrednotah vsemogočni cesarji, kralji in njihovih vdani vazali: šport, jazz, »osvetniki« itd. Da, plovemo! A kam? ... različni zamorsko-židovski šlagerji, pa zopet polci, dirigent in balet so storili, kar se je pač dalo; koliko se je pa dalo, smo sami videli, občutili in razumeli. Gledališče je bilo polno!

goslovena. In obe besedi se rabita v slovenski politični in kulturni zgodovini v enem določenem in istem zmislu že nad 10 let. Če bi bil »jugoslovenar« psovka, bi morala biti psovka tudi »jugosloven«. Tega pa »Pohod« vendarle neče?

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

O denuncijantih

piše »Borba«, glasilo jugoslovenov sploh in »plavil« posebej. In sicer takole piše:

... Na žalost opazamo, da se danes uporablja bolj kot kedaj poprej. Čuli smo celo že očitke, da je denuncianstvo postalo povsem svojstveno današnjemu človeštvu...

Pri nas je dejansko stanje danes takšno, da postaja zadeva že nekam splošna in značilna za vse naše žitje in bitje. Naj bo zadevščina samo slučajna in trenutna, vzlic temu je treba v interesu narodne poštenosti to lastnost odstraniti in odpraviti tudi pri nas. Gnoječi se del je treba odrezati prej, preden zastrupi vse telo! Začeti bo treba pri pojedincu, pa tudi v krogih, kjer so se denuncianti pričeli pojavljati že v zelo vidni meri!

... moramo resnici na ljubo priznati, da so v zadnjem času pričeli vstajati nevretni, neznačajni in nepošteni ovaduh pod plaščem nacionalne ideje!...

... Torej je ta lastnost po domače — samo hinavščina in zahrbtnost! S pismj anonimne vsebine se vrši posel še mnogo bolj rafinirano. Take umazanosti dandanes žal podpirajo razne instance!... Z ovadbami se nekim osebam dobrikajo, da bi imeli od tega kako korist, da bi se ravnalo z njimi »izjemno« in bi si pridobili »dobro mnenje« ali pa vsaj — pohvalo. Včasih morda celo — službo! Da se vse to danes vrši celo pod firmo »tovarištva in bratstva«, je samoumevno!...

Najlaže je danes označiti svojega bližnjega kot politično sumljivega človeka, ki je nevaren vsej človeški družbi. Na domnevah sloneči »dokazi« so plod denunciantove fantazije, ki prav hitro najdejo »podlago« za — persekucije.

Nacionalistom predvojne in povojne dobe se nenadoma pritisne pečat anacionalnosti. Nacionalni ljudje se proglašajo za revolucioniste, samo ker ljubijo svoj narod in pravo delo za narod nad vse...

VELIKI VOKALNI KONCERT

učiteljskega zbora dne 6. novembra v Unionu. Sodelovali so: Julij Betetto, Danilo Švara, Dušan Marčelja in Zbor ljubljanskega učiteljskega. — Dirigiral je Srečko Kumar.

Program koncerta je bil zelo srečno izbran, škoda le, da ni bil dobro izveden. Ne vem, kaj je vzrok, najbrž pomanjkanje časa, saj jim je odmerjen razmeroma zelo omejen čas. Drugih vzrokov najbrž ne bo, ker razpolaga zbor s kvalitetno dobrimi močmi. Zastopani so bili sledeči skladatelji:

Gallus J. (Motetto LVI., 16-enoglasen mešan zbor), ki ga je zbor podal zelo učinkovito s še dobro podčrtanimi finesami in posebnostmi glasbenega podajanja.

Adamičeva »Marija in brodar« je bila podana bolj medlo.

Štore je bil topot zastopan z dvema kompozicijama: »Magnificat« (mešan zbor in klavir četveročno) in »Ko sem služil«. Prva kompozicija je izredno zanimiva, uporablja razne tuje skale, konec je efektan in svojstveno zamišljen. Klavir je podčrtal efekt skladbe, ki je nudila ne samo zgolj močan zunanji, temveč tudi močan notranji estetski užitek. Spremljala sta skladbo Švara in Marčelja, ki sta se kljub pomoči — dirigiranju — večkrat razšla, kar pa ni nič čudnega pri tako težkem klavirskem tekstu. Zbor je bil v splošnem močan, soprani pa, kakor skoraj v vseh ostalih skladbah, nekam negotovi v višini, včasih tudi nečisti.

Druga njegova kompozicija je tudi zanimiva, dasi od prve že po svojem načinu, zamisli, globini in efektu povsem različna. Občinstvo je obe kompoziciji z razumevanjem in občutenjem dobro sprejelo.

Logar Mihevil je s svojo skladbo »Istro moja, zemljo moja« dosegel lep uspeh. Spretno izbrala

Še enkrat povejmo: tako piše »Borba«, jugoslovensko in »plavo« glasilo.

Toda, ali se ni »Borbi« prav nič zaletelo, ko je tako pisala. Denunciantstva, to je ovaduštva, sploh ne more biti, dokler ni ljudi, ki ovaduštvo podpirajo in ki imajo moč in oblast, da ga podpirajo in upoštevajo.

In kdo ima oblast? Oj, draga »Borba«, primi politične prijatelje za nos!

Nova žrtev fašističnega nasilja

Vesti, ki prihajajo iz Primorja so vedno strašnejše. Toda kakor je videti, gre vse to mimo nas, kot nekaj tujega, nekaj, kar se nas ne tiče. Da se naša javnost zgame, je treba strelav v hrbet in še hujšega. Pa še takrat zgame vse kmalu v pozabo. Le hujskačem in navduševalcem je to (žalostno sicer!) dobro orožje in še to le ob obletnicah. Ne zaveda se pa nihče, da z vsakim najmanjšim gospodarskim propadom ene naših najmanjših kmetij v Primorju, pade žrtev iz vrst naše narodne in gospodarske predsiraže, v obrambi pred sistematičnim ugonabljanjem italijanskega fašizma.

Po petnajstih dneh zapora in mučenja je 22. novembra podlegel poškodbam v Trstu Ivan Juriševič, 24letni mladenič iz Vodice pri Podgradu. V tržaški mrtvašnici ga je popolnoma slučajno opazil neki znanec vsega izmalicenega, in če ne bi on javil staršem o nesrečni usodi sina, sploh ne bi ničesar vedeli o njegovi smrti, kakor niso ničesar vedeli o njem od dne aretacije. Istočasno z njim sta bila aretirana še Martin Rupen in Anton Gaberšnik. Toda o njih u sodi ni do danes ničesar znanega. Takoj po žalostni smrti Juriševiča, ki se je kot blisk raznesla po rodni vasi in okolici, so pridrveli iz Trsta karabinjeri v vas in odpeljali še 5 fantov. In to vse radi majhnega drevesca, ki so ga zasadili v spomin na Mussolinijeva Arnalda, in ki so ga baje fantje poškodovali.

Ko so izgnali slovenski jezik iz uradov, šol in cerkve, ko so uničili na zunaj vse znake, ki kažejo, da tu žive Slovenci, so se sedaj vrgli celo na pokopališča, odkoder morajo zginiti vsi slovenski napisni na grobnih spomenikih. Ukazi o popravili slovenskih napisov v italijanske so do sedaj izšli za tržaško in goriško okolico.

V Trnovem, pa tudi drugod, so odvzeli kmetom za zgradbo vojašnic in z drugih vojaških naprav mnogo tudi najrodovitnejših zemljišč. Skoraj v nobenem primeru niso dobili kmetje odškodnine. Celó tako daleč gre to ugonabljanje, ki se vrši čisto po določenem načrtu, da morajo za taka ukradena zemljišča kmetje plačevati še dalje davek. Pritožiti se kmet ne sme, ker bi si s tem gotovo nakopal sitnosti, preiskave, zapor in tudi konfiscacijo — postal bi državi nevaren. Propadanje kmeta je v Primorju nevzdržno, in kmetije gredo za smešne cene na dražbo. Posvetva prehajajo vedno bolj v roke Italijanov. In ko bi danes delal etnografsko karto Goriške in Istre, bi morali zaznamovati marsikje sredi čisto slovenskih krajev italijanske otočke in otoke.

Slovaki in Madžari

Osrednje glasilo češko-slovaške ljudske stranke »Lidové Listy« je prineslo dne 8. novembra t. l. sestavek Hinka, znanega slovaškega bojovnika. V

motive in jih z veliko sposobnostjo prenaša v kompozicijo. — Skoraj največji uspeh (kakor tudi v Zagrebu) je dosegel s skladbo »Čače moj« (moški, ženski, otroški, mešan zbor in dva otroška glasova) Matetič - Konjgov Ivan, in to po pravici, saj pri tako barviti, občuteni skladbi človek zares uživa. Poleg tega so to skladbo izvajali skoraj najboljše od vseh. Posrečila pa se je tako zboru kakor dirigentu Lajovčeva »Vodica čista se vila«, kjer sta zaradi zmešanega intoniranja — najbrž po dirigentovi krivdi — izpadli obe zadnje kitici, medtem ko je druga (Napitnica) jako lepo uspela.

Nekaj posebnega pa je bila skladba Šivica P. »Pajek z muho pleše (Slow fox)«. Šivice se je menda prvi med našimi kompozitisti lotil takih stvari. Sodba je bila različna: nekateri so bili za, drugi proti. Tehnično je skladba dobro izvedena, živa, zapletena, pa vendar preprosta, vsakomur umljiva. V Zagrebu ni dosegla tako lepega uspeha kakor v Ljubljani, kjer jo je publika še simpatično sprejela.

Štoleer - Slavenski je bil zastopan s petimi pesmimi. V izbiri motivov je bogat, tehnično dovršen in učinkovit.

Od Pajčevića Marka so izvajali »Četiri duhovna stih«. Tajčević nam je že dobro znan, saj njegova dela poslušamo na mnogih koncertih. Tudi tokrat je podal izvrstno skladbo, v kateri je pel bas-solo J. Betetto s svojim metalno zvočnim basom in občutenim izražanjem.

Koncert je zapustil kljub zgoraj omenjenim pomanjkljivostim jako simpatičen vtisk, želimo le, da bi ne bil spored predolg (tokrat 2½ ure!) in da bi spored izvajali precizneje. Seveda pa bo zato treba najti tehnično možnost za zborovo delo.

D. Cv.

njem razkriva, kako hočejo Madžari spletkariti med Slovaki. V svojih rokah imamo, pravi Hinka, predlog madžarske vlade v češkem jeziku, ki nam ponuja popolno avtonomijo Slovaške. Ne vemo, odkod prihaja ta predlog in tudi ne želimo njegove izvedbe, zakaj iz svoje preteklosti poznamo madžarske usluge.

Ponujajo nam samoupravo, kakor jo je imela Hrvaška, lastno versko in šolsko upravo, pokrajinskega upravnika, obljublajo nam slovaške polke s slovaškim službenim jezikom in slovaškimi zastavami. Izvirni predlog slovaške samouprave sem prejel 25. oktobra. Bil je naslovljen name iz Budimpešte. Vse bi rad verjel, piše Hlinka, če bi ne bilo tisoč let političnega suženjstva za nami. Tudi če bi odgovarjal ta predlog mojemu programu in mojim političnim idealom, bi ga ne sprejel, zakaj iz Budimpešte prihaja, odkoder ne moremo sprejemati niti pravic, niti darov, niti samouprave.

V dvojnem pogledu je zanimiv ta Hlinkov sestavek.

Prvič, da ponujajo Madžari zdaj Slovakom narodne pravice in lastno upravo, zdaj, ko nimajo nobene moči več nad njimi, da pa jim teh pravic, ali tudi samo delca teh pravic, niso hoteli dati vseh tisoč let, ko bi bili to lahko storili. Še več, da so še pred dobrimi petnajstimi leti metali v ječe vsakega Slovaka kot veleizdajalca, ki bi bil zahteval, da se prizna Slovakom samo skromen del teh pravic, samoumevnih za kulturne narode in med njimi.

Drugič, da je te moške odklonilne besede napisal vprav voditelj Slovakov Hlinka. Nič čudnega sicer niso te besede za vsakogar, ki pozna Hlinkovo preteklost, ki ve, da je kot bojovnik za pravice svojega naroda presedel lepo število let v madžarskih ječah, in vsakdo, ki se bavi s slovanskimi zadevami, mora poznati to Hlinkovo preteklost. Toda čudno je bolj, da se vkljub tej znani Hlinkovi sedanjosti še vedno ljude, ki bi ga radi predstavili svetu kot izdajalca lastnega naroda, ti stega naroda, za katerega je Hlinka trpel in je še vedno pripravljen trpeti. Tudi — seveda! — med jugosloveni je takih ljudi.

Človek bi včasih samo želel, pogledati v intimno preteklost in sedanost vseh teh ljudi, da bi jo lahko vzporejal s preteklostjo in sedanostjo mož, kakor Hlinka, ki ga tako obmetuje z blatom.

Slovaška ljudska (Hlinkova) stranko je zapustila deželni zbor

Pred sejo deželnega zbora v Bratislavi se je dne 27. novembra t. l. oglasilo pri deželnem predsedniku Orszaghu odposlanstvo Slovaške ljudske stranke ter mu je izročilo spomenico, v kateri je zahtevalo, naj se nastopanje zoper Slovaško ljudsko stranko preneha ter da se naj deželni predsednik zavzame za to, da bo časopisje Slovaške ljudske stranke svobodno. Posvetovanje je trajalo do opoldne, vendar pa se niso sporazumeli. Ker je bila Slovaška ljudska stranka pripravljena glasovati za deželni proračun le, če bi deželni predsednik ugodil njenim zahtevam, je 15 poslancev Slovaške ljudske stranke, kmalu ko je bila seja dež. zbora odprta, zapustilo dvorano deželnega zbora. Poročevalec za dež. proračun za l. 1934 je ugotovil, da nakladajo Slovaški bremena, ki jih v historičnih deželah, to je Češki in Moravski, nosi država sama. Pred glasovanjem o proračunu je odšlo tudi par madžarskih poslancev. Deželni zbor ni mogel glasovati o državnem proračunu za l. 1934, ker ni bil sklepčen; zaradi tega je bil deželni zbor preložen.

Rodbinske zveze — fašistična sposobnost

Nacionalisti podeljujejo dobro plačana, ugledna in oblast davajoča mesta kajpada samo po sposobnosti. Še videza kakega pokroviteljstva ne marajo, kakor pišejo, kadar se pehajo v svojih listih za nacijo.

Čudovito je samo, kako se ta resnična sposobnost drži samo nekaterih rodbin. V Italiji na primer: tam je postal Mussolinijev nečak Vito kar čez noč glavni ravnatelj fašističnega dnevnika »Popolo d'Italia«. In gospod Vito Mussolini ima komaj dobrih 20 let!

Širite in naročajte naš tednik!

Slovenski film (zvočni), ki se je osnoval v okrilju Založbe Drame, sprejema kandidate in gence za sodelovanje. Ljudski igravci, ki bi bili pripravljene sodelovati, naj se javijo na naslov: Založba Drama, Ljubljana, poštni predal 139.

MALI ZAPISKI

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(66. nadaljevanje.)

Prepovedani listi.

Ministrstvo za notranje stvari je prepovedalo uvažati in širiti v naši državi sledeče madžarske liste:

- 1.) Az Est,
- 2.) Magyar Ország,
- 3.) Pesti Naplo,
- 4.) Hetfen Naplo.

Listi izhajajo v Budimpešti.

Akademska mladina in politiki.

Na naslov »poklicnih politikov«, ki bi radi ujeli v svoje programe mladino, zlasti še akademsko mladino, je zapisal v 9. številu »Akademskega glasa« univ. prof. dr. Milan Vidmar te-le besede:

»Po mojem mnenju je popolnoma nedopustno tlačiti akademsko mladino v okvirje in organizacije, kakor to radi delajo poklicni politiki. Človeku, ki se pripravljva na delo z glavo, ne morete vsiljevati programa, sestavljenega iz par besed in zahtevati popolno pokorščino za tak program. Mlada glava mora zgodaj misliti sama. Akademsko mladino si sama ustvarja svoje nazore in svoje programe. Akademsko mladino uniformirati je težko. Več kakor to, škodljivo bi bilo.«

Pravila Narodne Odbrane

prinaša zadnji »Pohod«, in sicer,

V nemškem prevodu

je izšla dramatisacija Frana Milčinskega »Kjer je ljubezen, tam je Bog«. Prevajalec pravi v uvodni besedi, da spada Milčinski med pisatelje, ki jih ljudje ljubijo.

O Ostercu in njegovi »Klasični uverturi«

ki jo je na svojem zadnjem simfoničnem koncertu izvajalo društvo »Stanković« v Beogradu, piše prof. dr. Milojević v »Politiki«:

»Osterc, skrajni levičar, je obenem iz skupine tistih modernistov, ki iščejo renesanso klasične oblike in sproščene kompozicijske stavke. Tudi v tej uverturi rešuje ta problem. Zgrajena je na sintetični elementih moderne zvočnosti in klasične oblike, a zvočnost sama je razvita iz kontrastov jasne tonalnosti in moderne harmoničnosti. Osterc je duhovito obdelal uverturo, ki je sočna, polna reliefov, barv, ritma, harmonije in tematske konstrukcije.«

»Slov. beograjski tednik.«

Nekaj madžarske šolske statistike.

Na Češko-Slovaškem je vsega skupaj 740.000 Madžarov. Ti imajo 791 čisto madžarskih in 49 mešanih, skupaj torej 840 ljudskih šol s 1702 razredoma, na katerih poučujejo 1304 madžarski učitelji. Od 89.411 šolskih otrok (za leto 1928/29) obiskuje 83.411 lastne madžarske šole. Ena madžarska ljudska šola prihaja torej na 880 pripadnikov madžarske manjšine.

Nemcev je na Madžarskem okoli 500.000. Imajo pa samo 50 nemških in 118 nemško-madžarskih ljudskih šol, skupaj torej 168. Ena nemška ljudska šola prihaja torej na 3281 pripadnikov nemške manjšine na Madžarskem.

V avtobusih prepovedano govoriti slovensko.

Gorica, novembra. — Po avtobusih, ki vozijo iz Gorice v Postojno, so se pred kratkim pojavili napisi: »Parlare sloveno e proibito.« Ako govorijo sopotniki med seboj slovensko, jih uradni organ opozori, da morajo govoriti italijansko. Ako pa tega ne znajo, morajo molčati. To je ponoven napad fašističnega režima na pravice našega naroda. »Istra.«

Vsaka bitka je kakor igra človeka s smrtjo v lih ali sodev; pri pomnožitvi stave se zmanjšuje verjetnost zgube v geometričnem postopovanju, a pri splošnem dobivanju raste v prav takem postopovanju podobnost tega, kar imenujemo »slučaj«, s tistim, kar imenujemo »čudež«. Čudež se nam zdi Napoleonova neranljivost v bojih.

Pod oklopjem strašnim ne poznaš ti ran, zavetnik neviden mogočnemu je dan.²⁶

Samo pri tem čuvstvu neranljivosti se je mogel igrati s smrtjo tako, kakor se je igral. Maršal Berthier je stal pri Esslingu blizu njega prav v bojni črti in je dolgo strpel, toda nazadnje je vzkliknil: »Če vaše veličanstvo ne gre odtod, ukazem grenadirjem, da vas odvedejo s silo!«²⁷

V bitki pri Arcisu je cesar sam razvrščal gardo v bojni red na delu zemlje, kjer so se neprestano razletavali izstrelki; ko je eden izmed njih padel tik pred čelom kolone, so se ljudje umaknili, in čeprav so se takoj izravnali, jim je hotel dati Napoleon zgled. Z ostrogami je prisilil svojega konja, da je šel h kadeči se bombi in ga je ustavil nad njo. Bomba se je razletela, konj je padel z razparanim trebuhom in potegnil jezdeca za seboj; zginil je v prahu in dimu; ali takoj je vstal, nepoškodovan, sedel na drugega konja in oddiral k naslednjemu bataljonu, kjer je nadalje razporejal.²⁸

Hrabrost je prav tako nalezljiva, kakor bojzljivost. Hrabrost se vžiga ob hrabrosti, kakor sveča ob sveči. Toda da bi se vnela vsa vojska, kakor suh gozd v požaru, od ene »nrvstvene iskre«, bliska, ki odloča usodo bitke, je treba pripraviti ljudi — posušiti gozd. Napoleon tudi dela tako: s počasnim, težkim in dolgotrajnim delom povečuje dovtetnost vojščakov za nalezljivost hrabrosti; ljudi učimirati.

Da pa jih nauči, kakor gre, mora živeti z vso dušo z njimi. Tako tudi živi z vojščaki, in to mu je lahko; otroško, preprosto v njem ga zbližuje s preprostimi ljudmi: »Prikril je modrim in odkril otrokom.« »Modreci« — ideologi sovražijo Napoleona, a preprosti ljudje ga ljubijo. On je zanje največji izmed ljudi in Mali korporal; poklanjajo se velikemu in pomilujejo »malega«.

»V bivakih sem se razgovarjal in šalil s preprostimi vojščaki. Vedno sem se ponašal s tem, da sem človek iz preprostega ljudstva.«²⁹

Na otoku Elbi je prebil po šest ur v vojašnicah, ogledoval pograde, pokašal juho, kruh, vino, pogovarjal se z nižjimi čini, kakor z enakimi in je bil, kakor po navadi, »z zapovedniki strog, dober s podrejenimi.«³⁰

Na najbolj bridki in sramotni dan svojega življenja, 7. junija 1815. leta, ko se je odpovedal oblasti — sebi samemu — pred ničevno zbornico, pozablja na vse, da misli na vojaške čevlje; piše vojnemu ministru maršalu Davoustu: »Žalostjo sem opazil, da imajo danes zjutraj odpravljene čete samo po en par čevljev, a v skladišču jih je v obilici. Treba jim je dati po dva para v vrečo in enega na noge.«³¹

Vsakega vojščaka pozna po obrazu, ali se dela kakor da ga pozna: pred ogledom se učil iz glave imen prostakov po posebnih razvidnicah.

Revolucionarna enakost se je uresničila morebiti samo tu, v Napoleonovi vojski. »Stari brkati grenadirji bi si nikoli ne bili upali govoriti z zadnjim praporščakom tako, kakor so govorili s cesarjem.«³²

V strašni vročini egiptovske puščave, pri peluzijskih razvalinah, so mu prepustili vojščaki edino ozko senco pri steni, in razumel je, da je »to velikanska popustitev.«³³ Povrne jim to v Sirijski puščavi, ko odda vse konje, med njimi tudi svojega, za bolne in ranjene. Pogan pomni krščansko zapoved: »General mora ravnati s svojimi ljudmi tako, kakor bi hotel, da bi z njim samim ravnali.«³⁴

Tu je morebiti celo nekaj večjega, kakor revolucionarna enakost, — že skoraj versko bratovstvo.

Ko se je vračal iz Elbe in bližal Grenoble-u, pije pri nekem postanku vino iz istega vedra in istega kozarca, iz katerih so pravkar pili vsi njegovi »brkati« grenadirji. Skupaj pijejo iz ene čaše vino in kri.

Ko je bil cesar pri Regensburgu ranjen v nogo ter je komaj prevezan vnovič zajahal konja in se vrgel v boj, so se jokali ljudje od ganjenosti. »Kri je duša«, to so vedeli stari, in še vedno ve ljudstvo. S krvjo »prehaja zapovednikova duša v duše vojščakov.«³⁵ Vsa vojska, od zadnjega vojščaka do maršala, je ena duša v enem telesu.

Razumljivo je, zakaj niso vojščaki nikdar nikomur tako zvesto služili, kakor Napoleonu: »S poslednjo kapljo krvi, ki jim je tekla iz žil, so kričali: Naj živi cesar!« Razumljivo je, zakaj sta ga tista dva grenadirja pri Acre-u zaščitila s svojima telesoma pred razletevšo se bombo; in general Lannes, dvakrat ranjen, se je na arcolskem mostu znova vrgel v boj in dobil tretjo rano, a polkovnik Muiron je bil ubit na Bonapartovih prsih. Razumljivo je, zakaj je bil general Vandamme pripravljen, »iti skozi šivančno uho, da se vrže v ogenj« za cesarja, a general Hautpoul je vzkliknil pri Landsbergu, ko ga je Napoleon objel in poljubil pred vojsko: »Da bom vreden take časti, moram

umreti za vaše veličanstvo,« in je bil ubit sledečega dne pri Eylau-u.³⁶ In polkovnik Sour, ko so mu pri Gonnape-u odrezali roko, narekuje pismo cesarju, ki ga je pravkar povihal za generala: »Največja milost, ki mi jo morete skazati, bi bila, da me pustite za polkovnika v mojem ulanskem polku, ki ga upam vesti k zmagi. Odpovedujem se generalskemu činu. Naj mi to oprosti veliki Napoleon! Čin polkovnika mi je dražji od vsega.« In komaj so mu prevezali krvavo štulo njegove roke, se je spet zavihtel na konja in oddiral skokoma k svojemu polku.³⁷ Razumljivo je, zakaj premaguje grof Ségur med operacijo bolečine in strah pred smrtjo zgolj z mislijo na vodnika: »Lepo je umreti, biti njega vreden!«³⁸ A stari vojščak, ki se je udeležil Marenga, je sedel pri Waterlooju z razdobljenimi nogami na cestnem nasipu in ponavljal z močnim in trdnim glasom: »Nič ne de, bratje, naprej, in cesar naj živi!«³⁹

Menda pa je najbolj čudežna ta nalezljivost hrabrosti v bitki pri Esslingu.

Ko pride nepričakovana novica, da so podrti mostovi čez Donavo, ki so vezali francosko vojsko z njeno opravno podstavo, otokom Lobauom, in da so odrezane rezerve maršala Davoust, je postal položaj vojske na obširni ravnini, brez oporišča, brez vojnih zalog in rezerv tako obupen, da so na vojnem posvetu glasovali vsi maršali za prepustitev Lobaua in za umik na desni breg Donave. Cesar jih poslušal potrpežljivo, vendar sklence, da se ne umakne. »Tako, tako! Tako je treba delati!« vzklikne maršal Massena, revolucijski general, vnuk strojarja, sin milarja, bivši tihotapec in kramar, nepoboljšljivi tat, oderuh, plenilec lastnih vojščakov, rešitelj Francije, zmagovalac Suvorova, »ljubljeni sin Zmage«. »Tako je treba delati, tako!« ponavlja navdušeno, in kalna očesca tega malega, mršavega moža zagore v čudovitem ognju. »Ah, to je veliko srce, to je genij, ki je vreden, da nam zapoveduje!« Tedaj ga prime Napoleon pod pazduho, vede v stran in mu šepetaje prijazno na uho: »Massena! Ti moraš braniti otok in končati to, kar si začel s takšno slavo. Ti edini moreš to storiti. Ti to storiš!« Da, stori: Napoleonova duša je prešla v dušo Massena: hrabri se je vžgal ob hrabrem, kakor sveča ob sveči.

A čez nekaj ur, ko postane položaj še bolj obupen in pride zadnja, strašna novica, da je maršal Lannes smrtno ranjen, omahnejo Napoleonu roke; prvič v življenju joka v bitki, ko da je zgubil vso svojo hrabrost; komaj pa se je zavedel, pošlje generala Montyona k Massenu in mu sporoči, naj se drži v Aspernu, najvažnejšem dostopu na Lobau, »vsaj še štiri ure«. — »Recite cesarju,« odgovori Massena, zagrabi Montyonovo roko in jo sežame s tako močjo, da so še dolgo ostali sledovi prstov na njej, »recite cesarju, da me ne bo prisilila nobena sila sveta, da bi šel odtod. Tu ostanem štiri ure — štiri in dvajset ur — zmerom!« In ostal je. Obramba Asperna je bila tako junaška, da se je sovražnik upal vstopiti v njegove razvaline šele naslednjega dne, ko je francoska zadnja straža vas že davno zapustila.⁴⁰

»Brez mene ni nič, a z menoj je moja desna roka,« pravi Napoleon o Muratu,⁴¹ in bi lahko rekel o vseh svojih maršalih: vsi so člani Vodnika.

»Da, vsa vojska je eno telo, ena duša. «Čarodej je«, so govorili o Napoleonu egiptovski mameluki Murad-beja. »Svoje vojščake je zvezal z veliko belo vrvjo, in kadar jo vleče tja ali sem, se gibljejo vsi hkratu kot eno telo.«⁴² Ta »bela vrv« je pač »magija« — bliskovita volja Vodnika. »Kakor je bila velika moja tvorna oblast, duhovna je bila še večja: do magije je segala.« — »Vladar, vedno delate čudeže!« je prostodušno-globoka beseda pomočnika maconskega župana.

»Kadar je hotel koga zavesti, je bil v njegovih besedah nepremagljiv čar, neke vrste magnetična moč. Tisti, ki ga je hotel prevzeti, je bil kakor iz sebe,« se spominja Ségur.⁴³ V teh trenutkih svoje največje sile ne ukazuje, kot mož, ampak zavaja, kot ženska. Prav to znači v njem »polnost ne našega spola«, čudna podobnost z »mlado lepoticco«, ki jo opazuje sam na sebi, ali s »staro odgojiteljico« cesarice Marije Luize, ki moti podeželnega strežaja. To je ena izmed njegovih čarovniških »prekan«, ki so tako plašile praznovernega Avstrijca: »Prekleti čarodej — volkodlak se je spremenil v žensko.«

Tudi Bog Dioniz je »volkodlak«. V Evripidovih »Bakchantinjah« je »ženski podoben«, thelymorphos, a v Eshilovem »Likurgu« je že pravi obojak. In v elevzinskih skrivnostih se imenuje Dioniz-Jakh »dvonaraven«, diphyes: dve naravi sta v njem, moška in ženska. Kaj pomeni to? To pomeni, da je božanska polnost človeške osebnosti, združitev dveh razcepljenih polovic — polnost dveh nasprotij — »kvadrat« genija; višina kvadrata je moštvo. Ali po Kantovi besedi: »Šele mož in žena skupaj tvorita človeka.« Božanska iskra človeške osebnosti se vnema šele v dotiku dveh tečajev — ženske katode in moške anode.

Napoleon je bliže svojemu vzoru, Aleksandru Velikemu, kakor sam misli. Ta je hotel biti drugi Dioniz. »Dioniz« pomeni »sin božji«: Dio — »bog«, nysos — »sin«. Zategadelj pač stari invalid Napoleonove vojske, ki ga je poznal v definstvu Leon Bloy, »ni znal ločiti cesarja od Sina božjega«. Zato tudi pijejo Napoleonovi vojščaki z njim iz ene čaše, kakor v Dionizovih skrivnostih, vino in kri, ki jih družijo v eno telo, v eno dušo — Veliko vojsko.

²⁶ Marbot, II. 16.

²⁷ Houssaye, 1815, II. 271.

²⁸ Ségur, IV. 285.

²⁹ Houssaye, 1815, II. 402.

³⁰ Ségur, III. 351—359. Marbot, III. 200.

³¹ O'Méara, II. 180.

³² Lacroix, 250.

³³ Ségur, IV. 76.

²⁷ Constant, II. 167.

²⁸ Houssaye, 1848, 312.

²⁹ O'Méara, II. 328.

³⁰ Houssaye, 1815, I. 153.

³¹ Ibid., II. 271.

³² Lévy, 279.

³³ Ibid., 171.

³⁴ O'Méara, I. 311.

³⁵ Mémor., III. 222.